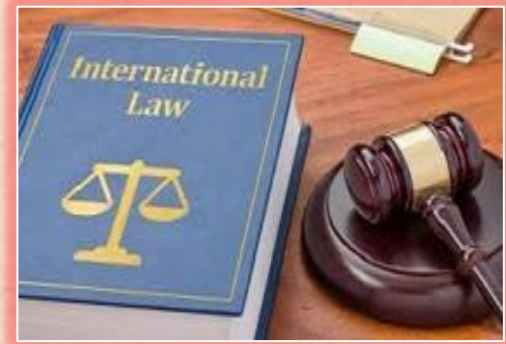

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

1

- Поняття та підстави, види та форми міжнародно-правової відповідальності

2

- Поняття та види міжнародного правопорушення

3

- Обставини, що виключають відповідальність держав

4

- Юрисдикція міжнародного кримінального суду

1

Поняття та підстави, види та форми міжнародно-правової відповідальності

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ — це юридичний обов'язок суб'єкта-правопорушника ліквідувати наслідки шкоди, заподіяної іншому суб'єкту міжнародного права невиконанням або неналежним виконанням розпоряджень міжнародного права

Комісія ООН з міжнародного права визначила міжнародно-правову відповідальність наступним чином:

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – всі форми правових відносин, що можуть виникнути в міжнародному праві у зв'язку із правопорушенням, яке вчинене державою, незалежно від того, чи обмежуються ці відносини правовідносинами між державою, що вчинила неправомірну дію, і державою, яка безпосередньо постраждала, або ж вони поширюються також на інших суб'єктів міжнародного права, та, незалежно від того, чи обмежуються ці відносини зобов'язанням винної держави поновити право потерпілої держави та відшкодувати заподіяну шкоду, включають можливість самої потерпілої держави та інших суб'єктів застосувати до винної держави будь-які санкції, передбачені міжнародним правом.

ПІДСТАВИ міжнародно-правової відповідальності

фактичні

самі міжнародні правопорушення, тобто діяння (дії або бездіяльність) суб'єкта міжнародного права (його органів або посадових осіб), що порушують міжнародно-правові зобов'язання

юридичні

міжнародно-правові зобов'язання суб'єктів міжнародного публічного права, відповідно до яких те або інше діяння вважається міжнародним правопорушенням

процесуальні

процедура розгляду справ про правопорушення і порядок притягнення винних суб'єктів до відповідальності

міжнародний договір

міжнародний порядок

рішення міжнародних судів та арбітражів

резолюції міжнародних організацій

односторонні міжнародно-правові зобов'язання держав

Види міжнародно-правової відповідальності

за правомірні дії (позитивна відповідальність)

обов'язок відшкодувати матеріальний збиток, заподіяний у результаті дій, що не порушують норми міжнародного права, але тільки в тому випадку, якщо таке відшкодування передбачається спеціальним міжнародним договором

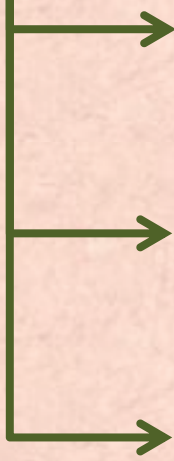

за неправомірні дії (негативна відповідальність)

обов'язок суб'єкта міжнародного права ліквідувати шкоду, заподіяну іншому суб'єкту, у результаті порушення міжнародно-правового зобов'язання. Негативна відповідальність є наслідком правопорушення

САТИСФАКЦІЯ – форма політичної відповідальності, що припускає обов'язок держави-правопорушниці надати задоволення нематеріального характеру, відшкодувати моральну шкоду, заподіяну честі і гідності іншої держави

САТИСФАКЦІЯ ПЕРЕДБАЧАЄ:

**SATISFACTION
GUARANTEE**

офіційне вираження жалю або співчуття

принесення офіційних вибачень

запевнення, що подібні акції не повторяться в майбутньому

публічне покарання винних осіб

посилання спеціальної делегації до постраждалої сторони

вшанування постраждалої держави шляхом підняття прапора постраждалої держави в столиці держави-порушниці

САТИСФАКЦІЯ – форма політичної відповідальності, що припускає обов'язок держави-правопорушниці надати задоволення нематеріального характеру, відшкодувати моральну шкоду, заподіяну честі і гідності іншої держави

РЕСТОРАЦІЯ — це форма політичної відповідальності, що являє собою відновлення правопорушником колишнього стану (status quo) і усунення ним усіх несприятливих наслідків цього

ОБМЕЖЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ (надзвичайна сатисфакція) являє собою різного роду тимчасові обмеження суверенітету та правоздатності держави, яка вчинила міжнародний злочин. Її метою є викорінення причин, що породили міжнародний злочин

В якості **ОБМЕЖЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ**

може виступати:

реорганізація окремих елементів політичної системи та скасування суспільних інститутів, наявність яких сприяла скоєнню державою міжнародного злочину

тимчасова окупація частини або всієї території

міжнародний контроль за використанням наукового та промислового потенціалу

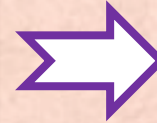
заходи щодо демілітаризації промисловості, розпуску чи скорочення збройних сил

зобов'язання не оснащувати збройні сили у майбутньому певними видами зброї та не виробляти такі

Матеріальна відповідальність

вид міжнародно-правової відповідальності, що виражається у відшкодуванні потерпілій стороні завданої шкоди у грошовій формі або в натурі

ФОРМИ

РЕСТИТУЦІЯ — поновлення у межах можливого положення, яке існувало до вчинення протиправного діяння (повернення неправомірно захопленого майна), відшкодування правопорушником матеріального збитку в натурі. Пріоритет реституції підтверджений міжнародною судовою практикою.

СУБСТИТУЦІЯ — різновид реституції — заміна неправомірно знищеного чи пошкодженого майна аналогічним за вартістю та призначенням

РЕПАРАЦІЯ — відшкодування матеріальної шкоди грошима, товарами, послугами

2

Поняття та види міжнародного правопорушення

МІЖНАРОДНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ – міжнародно-протиправне діяння суб'єкта міжнародних правовідносин, у якому містяться ознаки (елементи) складу міжнародного правопорушення

ознаки

міжнародна суспільна
небезпека

протиправність

причинно-наслідковий
зв'язок

караність

Склад міжнародного правопорушення

ОБ'ЄКТ міжнародного правопорушення

блага матеріального або нематеріального характеру, на які зазіхає міжнародне правопорушення:

- ✓ міжнародний правопорядок,
- ✓ система міжнародних відносин, що склалася,
- ✓ права і свободи людини тощо

СУБ'ЄКТ міжнародного правопорушення

- ✓ суб'єктами міжнародних правопорушень виступають головним чином держави,
- ✓ деякі науковці в числі суб'єктів виділяють також міжнародні міжурядові організації (ММУО)

МІЖНАРОДНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ

1

- держава буде нести міжнародну відповідальність за дії свого законодавчого органу у разі прийняття останнім закону або іншого нормативного акту, що йде всупереч із міжнародними зобов'язаннями даної держави

2

- держава несе міжнародну відповідальність за діяння своїх виконавчих органів

3

- міжнародна відповідальність держави може мати місце і внаслідок порушення її міжнародних зобов'язань діями органів судової влади

4

- держава несе міжнародну відповідальність за протиправну поведінку її адміністративно-територіальних одиниць і організацій, а також осіб, уповноважених виконувати державно-владні функції (діяння посадових осіб)

5

- держава несе міжнародно-правову відповідальність, якщо її фізична особа, що не володіє офіційним державним статусом, своїми діями зазіхає на права й інтереси іншої держави, що охороняються міжнародним правом, — за незабезпечення захисту цих прав та інтересів

**ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА
міжнародного
правопорушення**

виявляється у вигляді
діяння суб'єкта
міжнародних відносин,
який порушує
міжнародно-правові
зобов'язання.
Діяння міжнародно-
протиправного характеру
може виражатися
зовні у формі дії або у
формі бездіяльності.

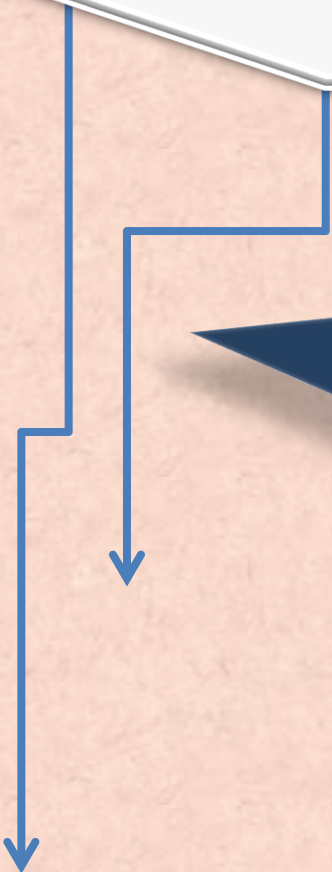
**СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА
міжнародного
правопорушення**

полягає у відношенні
правопорушника до
вчиненого ним діяння та
наслідків і виявляється у
формі провини.

**ВИДИ МІЖНАРОДНИХ
ПРАВООПОРУШЕНЬ**

Міжнародні злочини

МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ — злочини, що порушують міжнародні зобов'язання, які є основними для забезпечення життєво важливих інтересів міжнародного співтовариства, і розглядаються як злочини перед міжнародним співтовариством у цілому

здійснюються державами, посадовими особами держав, що використовують механізм держави в злочинних цілях, а також рядовими виконавцями

здійснюються від імені держави

зазіхають на міжнародний мир і безпеку

загрожують основам міжнародного правопорядку

спричиняють відповідальність держави як суб'єкта міжнародного права і персональну кримінальну відповідальність виконавців, що наступає в рамках міжнародної, а в деяких випадках внутрішньодержавної (національної) юрисдикції

МІЖНАРОДНІ
ЗЛОЧИНИ

Міжнародні злочини

Злочини проти миру

- планування, підготовка, розв'язування або ведення агресивної війни
- порушення міжнародних договорів (угод)
- змова, спрямована на вчинення будь-якої з вищенаведених дій

Воєнні злочини

- порушення законів і звичаїв ведення війни
- вбивство, катування чи викрадення в рабство або для іншої мети цивільного населення окупованої території
- вбивства чи катування військовополонених тощо

Злочини проти людяності

- вбивства, катування, поневолення, депортації та інші жорстокі злочини, вчинені за політичними, расовими чи релігійними мотивами

**ВИДИ МІЖНАРОДНИХ
ПРАВOPУШЕНЬ**

Міжнародні злочини

Злочини міжнародного характеру

ЗЛОЧИН МІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ — діяння фізичної особи,
що посягає на права й інтереси двох або декількох держав,
міжнародних організацій, фізичних і юридичних осіб

стосуються інтересів двох або декількох держав, юридичних осіб
і/або громадян

здійснюються окремими фізичними особами поза зв'язком із
політикою держави

спричиняють персональну відповідальність правопорушників у
рамках національної юрисдикції

захоплення
заручників

підробка грошових
знаків

незаконне захоплення
повітряних суден

зазіхання на осіб, що
користуються
міжнародним захистом

Злочини міжнародного характеру

За своєю природою вони є загально кримінальними злочинами з «іноземним елементом», які вчиняються на території декількох держав, та становлять небезпеку для їх інтересів тощо.

Конкретні заходи покарання за вчинення даного виду злочинів передбачаються національним законодавством після інкорпорування ним положень міжнародно-правового акта.

Відповідальність за вчинення злочинів міжнародного характеру передбачено міжнародно-правовими актами:

універсального
характеру

регіонального
характеру

Класифікація злочинів міжнародного характеру з урахуванням об'єкту посягання

злочини проти стабільності міжнародних відносин

- міжнародний тероризм, взяття заручників

злочинні посягання на особисті права людини

- застосування тортур, торгівля жінками й дітьми

злочини у сфері дипломатичних зносин

- посягання на осіб, які користуються дипломатичним захистом

злочини у сфері економіки і фінансів

- легалізація злочинних доходів, контрабанда, виготовлення фальшивих грошей

злочини у сфері культури

- ввезення до країни викрадених культурних цінностей, розповсюдження порнографічних предметів

злочини, вчинені у відкритому морі

- забруднення морського середовища, порушення правового режиму континентального шельфу, піратство, ненадання допомоги на морі

воєнні злочини міжнародного характеру, які відрізняються від воєнних злочинів як різновиду міжнародних злочинів тим, що не пов'язані зі злочинною діяльністю держави

- насильство над населенням у районі воєнних дій, мародерство тощо

**ВИДИ МІЖНАРОДНИХ
ПРАВOPУШЕНЬ**

```
graph TD; A[ВИДИ МІЖНАРОДНИХ ПРАВOPУШЕНЬ] --> B[Міжнародні злочини]; A --> C[Злочини міжнародного характеру]; A --> D[Інші міжнародні правопорушення (міжнародні делікти)];
```

Міжнародні злочини

Злочини міжнародного характеру

**Інші міжнародні правопорушення
(міжнародні делікти)**

МІЖНАРОДНІ ДЕЛІКТИ - визначаються за залишковим принципом, до них належать правопорушення, що не ввійшли в перші дві групи

НЕ носять характеру злочинів і НЕ мають суспільної небезпеки міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру

можуть здійснюватися будь-якими суб'єктами міжнародних правовідносин, що порушують положення розпоряджень міжнародно-правових норм

спричиняють відповідальність суб'єктів, що може виражатися у формі самообмежень, які впливають у результаті офіційного визнання протиправності поведінки суб'єкта

порушення державою договірних зобов'язань, що не мають основного значення

порушення державою своїх односторонніх зобов'язань

невиконання рішень міжнародних судів і арбітражів

3

Обставини, що виключають відповідальність держав

Згода держави

Умови виключення відповідальності у разі згоди держави:

згода держави повинна бути міжнародно-правомірною

згода повинна бути ясно вираженою, а не такою, що припускається

згода повинна передувати вчиненню дії

діяння, на вчинення якого отримана згода, повинно відбуватися в межах узгоджених умов, що стосуються місця, часу, засобів та інших обставин діяльності зобов'язаної держави

Вимоги до держави, що дає згоду на вчинення іншою державою діяння, що не відповідає зобов'язанню останньої:

держава вправі давати згоду на діяльність іншої держави тільки в межах своєї території, а також стосовно до своїх суверенних прав і юрисдикції, що діють в межах недержавної території

згода держави НЕ може бути надана на вчинення дій, що суперечать імперативним нормам міжнародного права

Обставини, що виключають відповідальність держав

Згода держави

**Відповідні заходи у
відношенні
міжнародно-
протиправного діяння**

Під відповідними заходами стосовно міжнародно-протиправного діяння, що виключають відповідальність держави, розуміються дії держави, викликані протиправними діями іншої держави

Дії держави стосовно держави-правопорушника будуть правомірними, тому що є провина самої потерпілої сторони. Мова, таким чином, йде про закономірні «відповідні заходи» — санкції. Такі заходи можуть бути застосовані не тільки потерпілою державою, але також за її дорученням компетентною міжнародною організацією (ООН, відповідною регіональною організацією).

Обставини, що виключають відповідальність держав

Згода держави

**Відповідні заходи у
відношенні
міжнародно-
протиправного діяння**

**Форс-мажор і
непередбачений
випадок**

Форс-мажор

Непередбачений
випадок

При форс-мажорі і непередбаченому випадку мова може йти про ситуації, викликані явищами природи або діяльністю людей. В умовах таких ситуацій держава в особі своїх органів або посадових осіб опиняється в становищі об'єктивної неможливості обрати поведінку, що відповідає вимогам свого міжнародного зобов'язання

Обставини, що виключають відповідальність держав

Згода держави

**Відповідні заходи у
відношенні
міжнародно-
протиправного діяння**

**Форс-мажор і
непередбачений
випадок**

Лихо

Ситуація крайнього лиха передбачає виключення протиправності діяння держави, якщо суб'єкт поведінки, що представляє дану державу, в умовах крайнього лиха не мав іншої можливості врятувати своє життя або життя ввірених йому людей

Лихо як обставина, що виключає відповідальність держави, передбачено, наприклад, у ст. 98 Конвенції ООН з морського права 1982 р.

Обставини, що виключають відповідальність держав

Згода держави

**Відповідні заходи у
відношенні
міжнародно-
протиправного діяння**

**Форс-мажор і
непередбачений
випадок**

Лихо

Стан необхідності

Держава не може посилатися на стан необхідності як на підставу для виключення протиправності діяння цієї держави, що не відповідає її міжнародному зобов'язанню, за винятком тих випадків, коли

це діяння було єдиним засобом захисту суттєвого інтересу цієї держави від тяжкої і неминучої загрози

Умови правомірності посилання держави на стан крайньої необхідності

- абсолютно винятковий характер ситуації, на яку посилається держава
- неминучість небезпеки, що загрожує життєво важливим інтересам держави і її населенню
- неможливість усунути таку небезпеку іншими засобами
- в обов'язковому порядку тимчасовий характер дії, обмежений рамками періоду небезпеки

Випадки, що унеможливають посилання держави на стан крайньої необхідності

- міжнародне зобов'язання виникає з імперативної норми загального міжнародного права
- міжнародне зобов'язання встановлене договором, що прямо або побічно виключає таку можливість
- держава, про яку йде мова, сприяла виникненню стану необхідності

Обставини, що виключають відповідальність держав

Згода держави

**Відповідні заходи у
відношенні
міжнародно-
протиправного діяння**

**Форс-мажор і
непередбачений
випадок**

Лихо

Стан необхідності

Самооборона

Протиправність діяння держави, що не відповідає її міжнародному зобов'язанню, виключається, якщо це діяння є законним заходом самооборони, прийнятим відповідно до Статуту ООН

Захід самооборони є правомірним, якщо:

є наявність збройного нападу на державу іншою державою, що створює винятково серйозну і явну загрозу її територіальній цілісності і політичній незалежності

Раді Безпеки ООН повинно бути негайно повідомлено про вжиті заходи самооборони

самооборона здійснюється до тих пір, доки Рада Безпеки ООН не прийме заходів, необхідних для підтримки міжнародного миру і безпеки

4

Юрисдикція міжнародного кримінального суду

**ЗЛОЧИНИ
ГЕНОЦИДУ**

ГЕНОЦИД – це дії, які вчиняються з метою знищити, повністю або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу

1

- вбивство членів відповідної групи

2

- нанесення серйозної фізичної або духовної шкоди членам відповідної групи

3

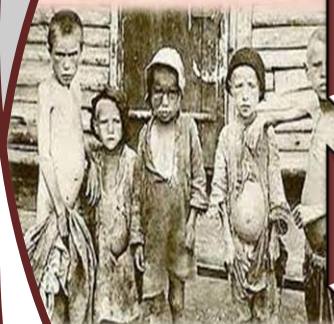
- навмисне фізичне винищення групи осіб через вплив на її умови життя

4

- створення умов, що мають на меті припинення народжуваності всередині групи

5

- насильне переселення дітей з одної групи до іншої

Юрисдикція міжнародного кримінального суду

**ЗЛОЧИНИ
ГЕНОЦИДУ**

**ЗЛОЧИНИ
ПРОТИ
ЛЮДЯНОСТІ**

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ – це діяння, які здійснюються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб, якщо такий напад є свідомим

Винищення

Поневолення

Тортури

Депортація або
насильницьке
переміщення населення

Жорстоке позбавлення фізичної
свободи з порушенням норм
міжнародного права

Вбивство

Апартеїд

Викрадення людей

Зґвалтування, звернення в
сексуальне рабство

Дискримінація за расовою,
національною
приналежністю

ОЗНАКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ

Діяння має бути здійснено «як складова частина широко використовуваних та методичних атак». Термін «атака» означає не лише військові дії, але й може включати такі заходи, як депортацію або насильне переселення.

Діяння має бути спрямовано проти цивільного населення. Якщо серед цивільного населення є солдати, воно не втрачає статусу цивільного.

Діяння повинно бути скоєно відповідно до політики держави або організації. Несистематичні та випадкові дії, що не відповідають рівню злочинів проти людяності, судом не переслідуються.

Юрисдикція міжнародного кримінального суду

ЗЛОЧИНИ
ГЕНОЦИДУ

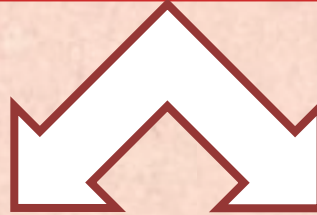

ЗЛОЧИНИ
ПРОТИ
ЛЮДЯНОСТІ

ВОЄННІ
ЗЛОЧИНИ

**ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ – серйозне порушення
звичаєвих та договірних норм міжнародного
гуманітарного права, яке застосовують під час
збройних конфліктів**

злочини, зазначені у Женевських конвенціях 1949 р. за умови, що вони здійснені відносно тих, хто знаходиться під захистом цих конвенцій, включаючи поранених солдатів, потерпілих від аварій на суднах, військовополонених, цивільне населення на окупованих територіях

порушення міжнародних правових норм (Гаазькі конвенції, І протокол до Женевських конвенцій)

Юрисдикція міжнародного кримінального суду

ЗЛОЧИНИ
ГЕНОЦИДУ

ЗЛОЧИНИ
ПРОТИ
ЛЮДЯНОСТІ

ВОЄННІ
ЗЛОЧИНИ

ЗЛОЧИНИ
АГРЕСІЇ

Відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН
від 14 грудня 1974 р.

«АГРЕСІЄЮ є застосування збройної сили держави проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави».

Застосування збройної сили державою першою є, на перший погляд, доказом акту агресії, однак Рада Безпеки ООН може, відповідно до Статуту ООН, не визнавати відповідні дії як акт агресії з огляду на інші обставини, включаючи той факт, що такі дії або їх наслідки не мають достатньо серйозного характеру.

РИМСЬКИЙ СТАТУТ

ЯКІ КРАЇНИ ЙОГО
ПІДПИСАЛИ ТА
РАТИФІКУВАЛИ

122 КРАЇНИ

ПІДПИСАЛИ ТА РАТИФІКУВАЛИ
РИМСЬКИЙ СТАТУТ

Є учасниками Міжнародного
кримінального суду, а злочини, які
скоєні їх громадянами або на
території цих країн, підсудні йому

2 КРАЇНИ

ПІДПИСАЛИ ТА
РАТИФІКУВАЛИ СТАТУТ,
АЛЕ ЗГОДОМ ВИЙШЛИ ЗІ
СКЛАДУ МІЖНАРОДНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Інфографіку створено за даними відкритих джерел інформації станом на 05.09.2019 року

Римський статут –
головний документ роботи
Міжнародного кримінального
суду у м. Гаага

Ухвалений на
дипломатичній
конференції у Римі
17.07.1998 року

Набув чинності
01.07.2002 року

31 КРАЇНА

ПІДПИСАЛА, АЛЕ
НЕ РАТИФІКУВАЛА
РИМСЬКИЙ СТАТУТ

🇺🇸 США

🇷🇺 РФ

🇸🇩 Північний Судан

🇮🇱 Ізраїль

згодом відкликали свої
підписи під статутом

Відповідно до Віденської
конвенції про право
міжнародних договорів,
країна, яка підписала, але
не ратифікувала договір,
зобов'язана утримуватися від
дій, що завдають шкоди
об'єкту та меті договору.
Однак ці зобов'язання
анулюються, якщо країна
згодом чітко відмовляється
ставати учасником договору

СЛОВО і ДІЛО

Хто з президентів був у розшуку Міжнародного Кримінального суду?

1. **2008 р.** - президент **Судану Омар аль-Башир**. Звинуватили в організації геноциду в Дарфурі. Його режим вдалося повалити лише у 2019 р. під час військового перевороту. Президента заарештували, проте, міжнародному суду не видали.
2. **2011 р.** - лідер **Лівії Муаммар Каддафі**. Звинуватили у вчиненні численних злочинів проти людяності. До Міжнародного суду в Гаазі він не поїхав, його вбили повстанці.
3. **2011 р.** - очільник **Республіки Кот-д'Івуар Лоран Гбагбо**. Після своєї поразки Гбагбо був заарештований та доставлений до Гааги. У 2019 р. його виправдали.
4. **17.03.2023 р.** – президент **рф в.путін**. Звинуватили у незаконній депортації населення (зокрема, дітей) з території України в росію. Сподіваємось його очікує доля не «гірше» Каддафі.

Дякую за увагу!

Дайте визначення понять:

злочини міжнародного характеру

реторсія

апартеїд

воєнні злочини

злочини проти людства

санкція

міжнародно-правова відповідальність

сатисфакція

репарація

репресалія

реституція

геноцид

субституція